

БНР

09.01.2024 г.

Интервю с Ивайло Иванов, управител на НОИ, на журналиста Цветелина Стоянова

[\(аудио файл с интервюто\)](#)

Цветелина Стоянова: Г-н Иванов, колко повече приходи и разходи са планирани в тазгодишния бюджет на държавното обществено осигуряване, сравнено с бюджета за 2023 г.?

Ивайло Иванов: В Националния осигурителен институт (НОИ) бюджетът е завишен както в приходната, така и в разходната част, за да може да се покрият необходимите изисквания и плащания, които трябва да се извършат към гражданите. В бюджета са предвидени приходи от 12,9 млрд. лв., които са с 1,7 млрд. лв. повече от миналата година. Това безспорно се дължи на увеличаването на минималната работна заплата, както и на максималния осигурителен доход, от където идват повече приходи. Разходите в бюджета ще бъдат 2,4 млрд. лв. повече в сравнение с предходната година и ще достигнат 24,3 млрд. лв.

Цветелина Стоянова: От тях колко повече ще платите за пенсии?

Ивайло Иванов: Тези 2,4 млрд. лв. ще бъдат допълнително за изплащането на пенсиите и ще отидат както за увеличението от миналата година, така и за увеличението, което се предвижда от 1 юли 2024 г. с 11%.

Цветелина Стоянова: Повиши се минималният осигурителен доход, той е приравнен на минималната работна заплата, но и максималният осигурителен доход се увеличи с 350 лв. Имате ли данни колко са тези осигурени, които ще плащат вече по-високи осигурителни суми, заради това?

Ивайло Иванов: В следствие на увеличението на минималната работна заплата, която миналата година беше 780 лв., а сега е 933 лв., в Националния осигурителен институт като осигурителни вноски ще влязат допълнително 214 млн. лв. Също така около 212 млн. лв. ще влязат от повишаване на максималния осигурителен доход от 3400 лв. на 3750 лв. Тези, които ще плащат допълнително, са близо 300 хил. души. Реално 295 хил. са лицата, които ще плащат повече, тъй като се осигуряват върху по-висок осигурителен доход.

Цветелина Стоянова: Това обаче сигурно не са само хора от ИТ сектора?

Ивайло Иванов: Не, не са. Около 20% от тези хора са от ИТ сектора, останалите са работещи в държавната администрация, производството, мениджърски позиции.....

Цветелина Стоянова: Смятате ли, че е удачно да има формула за определяне на максималния осигурителен доход и на какво според вас трябва да стъпи тя? Има работна група, създадена от правителството, с участието на бизнеса и синдикатите, но до края на миналата година нямаше резултат. Вероятно тази година ще има. Какво би трябвало да се случи от вашата гледна точка?

Ивайло Иванов: Максималният осигурителен доход е един от елементите, който е изключително полезен за осигурените лица. Когато се говори за максимален осигурителен доход, трябва да се има предвид, че той защитава правата най-вече на самите осигурени лица. Размерът на максималния или на личния доход, който получава лицето, съотнесен към средния осигурителен доход, участва във формулата за

изчисляване на индивидуалния коефициент и респективно формулата за изчисляване на пенсия. Лицата имат интерес техният максимален осигурителен доход да е по-висок или най-малкото нарастването му да е с темповете на нарастване на средния осигурителен доход, тъй като лицата ще бъдат оцетени, когато дойде денят, в който те трябва да се пенсионира, и размерът на пенсията им ще е по-нисък. В техни личен интерес е да се осигуряват на по-голям максимален осигурителен доход. Освен това, при краткосрочните плащания за безработица и при т.нар. „болнични“, размерът, който се изплаща след увеличаване на максималния осигурителен доход, е различен спрямо размера, който те биха получили при по-нисък максимален осигурителен доход. За мен максималният осигурителен доход трябва да нараства поне с темповете на средния осигурителен доход.

Цветелина Стоянова: Бизнесът получи отдавна искана отстъпка да плаща ден по-малко от боледуването. Това как се отразява на бюджета на държавното обществено осигуряване през тази година?

Ивайло Иванов: Безспорно, това ще повиши разходите в бюджета с 77 млн. лв. Както беше прието от законодателя, първите два дни от болничния ще бъдат заплащани от работодателя, а от третия ден нататък ще бъдат заплащани от Националния осигурителен институт. Искам да обърна внимание, че ние изключително много разчитаме на бизнеса, защото считаме че той е този, който може да извърши контрол върху тези плащания. Най-вече бизнесът има по-точна информация за всички свои служители - как работят, доколко тяхното заболяване е продължително и т.н., тъй като тази информация се получава първо при работодателите или осигурителите.

Цветелина Стоянова: Знаем, че има и схеми, при които бизнесът, като закъса, пуска работниците или ги съветва да си вземат болничен?

Ивайло Иванов: Да, има такива схеми. Има такива случаи, в които бизнесът в определени моменти използва тази опция. Ние имаме натрупана база данни и следим къде в дадени предприятия в даден период или от определени работодатели се получават прекалено много лица, които получават болнични листове. Чрез РЗИ се извършва проверка на медицинските лица, които издават доста болнични листове, правят се проверки и чрез Инспекцията по труда, както и ние правим проверки, за да можем да видим наистина дали нещата са реални или просто има злоупотреба със подобни средства. Има случаи, в които ние констатираме злоупотреби и тогава лицата биват принудени да възстановят сумите и се налагат съответните санкции.

Цветелина Стоянова: Последните месеци вашата статистика сочи, че се увеличава броят на хората, които се пенсионира, но все по-малко са тези, които отговаря на т.нар. „общи условия“, за да вземат пенсия. Това се дължи само на възприетото повишаване на пенсионната възраст или има и други причини?

Ивайло Иванов: Част от това се дължи на увеличаването на пенсионната възраст, което се извършва по възприетия план. Тази година изискуемата възраст е 62 години и 2 месеца за жените и 64 години и 7 месеца за мъжете. Това се отразява и на хората, които попадат в групата за пенсиониране или в момента ще подават документи за пенсиониране. Другия проблем, който във момента настъпва, е свързан със заетите лица през 90-те години. Защото голям брой хора нямат необходимия трудов стаж. Причината за липсата на този трудов стаж е, че голяма част от лицата, които се пенсионира през настоящите години, през 90-те години са били или в сивата икономика или са работили в чужбина, при различни работодатели, работили са и без договори и затова не могат да докажат трудов стаж. Това е уредено в КСО, доколкото

всички лица, които навършат 67 години и имат 15 години трудов стаж биха могли да се пенсионират, но при определени условия, които са не са толкова благоприятни за тях. Тук е моментът да апелираме към хората да не считат че няма да настъпи моментът, в който ще се пенсионират. Те трябва да се осигуряват през целия си живот и да търсят правата си по съответния ред и да имат съответните договори, които да уреждат техните трудови правоотношения.

Цветелина Стоянова: Експертите предлагат още от сега да се мисли за допълнително повишаване на възрастта за пенсиониране. Това екзотика ли е, при положение че ние още не сме достигнали едни параметри, които са заложили, и Вие бихте ли препоръчали да се върви към допълнително повишаване на тази възраст, специално в България?

Ивайло Иванов: Мисля, че още е рано да се говори, тъй като реформата беше извършена през 2000 г., а 2015 г. беше извършена допълнителна реформа, която коригира част от нещата. Предвидено е и мъжете и жените да се пенсионират на 65 години, но достигането на тази възраст ще стане през 2037 г. Едва тогава може би трябва да се направи подробен анализ, да се види дали е необходимо да се премине към това. Да, наистина има държави в Европа, които повишиха възрастта си за пенсиониране на 67 години (някои дори обсъждат и по-драстични мерки), но всичко това е свързано най-вече с продължителността на живота на населението в съответната държава. В едно от последните заседания на работната група по адекватност на пенсиите в Европейската комисия бяха изнесени данни, че средната продължителност за получаване на пенсия за страните от Европейския съюз е 21 години, като тя варира между 15 и 25 години. С най-кратка продължителност на получаване на пенсия е България с 14 години за мъжете и 18,9 години за жените, което се дължи на ниската продължителност на живота в пенсионна възраст.

Цветелина Стоянова: Как стои българският пенсионен модел на фона на този в страните от Европейския съюз, към които се равняваме? Вас тревожат ли ви ежегодните дефицити, които се покриват от данъците от доста години насам, какъв е и всъщност коефициента на заместване на дохода от труд към този от пенсия? Може би така ще добием представа съизмерими ли сме с останалите страни-членки на Европейския съюз?

Ивайло Иванов: Не може да се прави директен паралел, защото има държави като нашата, които са приели определен пенсионен модел, който все пак започва доста по-късно. Други държави имат много по-големи натрупвания. Различен е моделът, който се прилага и в държавите от Севера, където при условията за пенсиониране се набляга на трудовия стаж и годините, които са преживени в тях. Примерно, държави като Швеция и Финландия наблягат на това като изисквания. Други държави като Франция, Германия, а може би и Австрия, прилагат осигурителния модел, подобен на този, който прилагаме и в България. Не само в България, в част от другите държави в бившия Източен блок, така да го наречем, приеха вариант, в който част от пенсионната система да бъде приватизирана. В България, знаете, се изгради тристълбов модел. Аз считам, че с мерките, които се взеха, и които българското правителство и парламента приеха в последните години – да вдигне минималната пенсия, максималната пенсия също беше повишена, би могло с тристълбовия модел да се гарантират достатъчно средства за покриване на разходите.

Нашите изследвания показват, че брутният коефициент на заместване, който към тази година се получава, е около 54%, което е сравнително добър процент на фона на останалите държави в Европейския съюз. Пак казвам – има държави като Швеция и

други, където той достига до 70%, но да не забравяме, че там пък данъците, които плащат самите граждани, са над 50%. Когато в България бяха намалени осигурителните вноски, а знаете че подобна реформа беше извършена у нас, нейната цел беше да се създаде възможност на бизнеса да се развие с ясното съзнание, че ще трябва да се покрият тези разходи от други източници.

Цветелина Стоянова: През тази година ще се направи преглед на пенсионно-осигурителния модел. Анонсът е да се изправят изкривявания в системата. Възможно ли е това да се направи така че, да бъде внимателно и не толкова болезнено може би за някои от пенсионерите и да се стигне до намаляване размера на пенсии?

Ивайло Иванов: Не, до намаляване размера на пенсията няма да се стигне. Ще се направи анализ на пенсионната система и най-вече на първия стълб, за да се види ефективността на решенията, които бяха взети. Решения, които се взимат към определена ситуация и те изглеждат към конкретния момент много логични. Като решението за ковид добавките и решението минималната пенсия да не пада под определен размер. Независимо от това, всички тези решения водят след това до определени изкривявания в системата от години. Ще се направи задължително анализ от ръководството на Министерство на труда и социалната политика, след което ще видим какви ще са изводите от тях и дали нещо може да се коригира, какво да се коригира, но аз продължавам да считам, че най-важното е каквото и анализ да се направи, приносът на лицата, които те имат в системата, да бъде отразен адекватно, за да може да се запази и това да е водещото при определяне размера на пенсията им.

Цветелина Стоянова: Т.е. вие говорите за справедливост, хора които са внасяли повече време, работили са повече време легално, да бъдат отличени от хора, които нямат този принос. За това става въпрос, нали?

Ивайло Иванов: За това става въпрос. Абсолютно задължително е всички хора, които са допринесли и допринасят за системата, това да бъде отразено по адекватен начин в техните пенсии. Аз разбирам, че много от хората, които получават минимална пенсия, реално техният принос е по-малък, затова и системата е солидарна, защото когато се взимат тези решения, всички са наясно, че част от парите не достигат на хората, за да се издържат, и затова политиките взеха решение за определяне на минималната пенсия, но солидарността на системата изисква все пак да бъдат отличени хората, които допринасят за нейното функциониране.

Цветелина Стоянова: Какви законодателни промени от ваша гледна точка са необходими, за да засилите вие контрола, включително и превантивния, за да предотвратявате ефективно измами. Доста често и вие самите оповестявате такива схеми за източване фондовете на общественото осигуряване. Трябва ли законодателна промяна, за да сте още по-ефективни?

Ивайло Иванов: Законодателна промяна може би чак не е необходима. Това, което наистина е необходимо, е просто всички институции, които се занимават с контрол като Главна инспекция по труда, РЗИ и другите институции (ние съвместно с тях работим за предотвратяване на злоупотреби с болнични и ТЕЛК-решения, които доста често не са коректни или най-малкото имаме съмнения в тяхната истинност. Не са малко и опитите с фалшиви документи от пред 1 януари 1997 г. лицата да излъжат системата, за да могат да получат по-високи пенсии. Всички тези случаи се разглеждат и рано или късно тези лица са принудени да възстановят тези суми на Националния осигурителен институт. Не е тайна и за регламента 883, при който в момента много лица отиват да работят в чужбина за известно време, след което връщайки се в

България, получават максималния размер на обезщетението за безработица. Нашите съмнения, когато става въпрос за работни дни от по няколко дни, са, че това са схеми и всички те се проверяват надлежно. Извършваме запитвания респективно до нашите партньори в Европейския съюз и техните осигурителни институции, след което наистина е много неприятно, когато хората трябва да възстановят тези пари, но за съжаление това са си ощетявания за бюджета и те са длъжни да възстановят парите на Националния осигурителен институт.